

ONKOLOGIK KASALLIKLAR ICHIDA BACHADON BO'YNI SARATONINING IJTIMOIIY-IQTISODIY OQIBATLARI

Karimova Aziza Anvarovna

*Toshkent Tibbiyot Akademiyasi gematologiya transfuziologiya
va laboratoriya ishi kafedrası assistenti*

Annotatsiya: Mazkur tadqiqotda bachadon bo'yni saratoni bilan bog'liq ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlar, ayollar salomatligiga ta'siri, mehnatga layoqatlilik va sog'liqni saqlash tizimiga tushadigan iqtisodiy yuk baholandi. Onkologik kasalliklar ichida aynan ushbu kasallik ayollar o'rtasida keng tarqalgan bo'lib, uning erta bosqichda aniqlanmasligi ko'plab ijtimoiy muammolarni yuzaga keltiradi.

Kalit so'zlar: bachadon bo'yni saratoni, iqtisodiy zarar, mehnatga layoqatlilik, ayollar salomatligi, sog'liqni saqlash tizimi, skrining

Bachadon bo'yni saratoni bugungi kunda global miqyosda ayollar salomatligiga tahdid soluvchi eng jiddiy onkologik kasalliklardan biri bo'lib, u nafaqat tibbiy, balki chuqur ijtimoiy va iqtisodiy oqibatlarga ega. Dunyoda har yili yuz minglab ayollar ushbu kasallik bilan og'rishi va o'n minglab hollarda o'limga olib kelishi, ayniqsa, ijtimoiy faol yoshdagi ayollar salomatligiga tahdid solayotgani uni jiddiy muammo sifatida qarashga asos bo'ladi. Bachadon bo'yni saratoni ko'pincha 30–50 yosh oralig'idagi ayollar orasida uchraydi. Bu yosh davri odatda ayollarning iqtisodiy faolligi yuqori bo'lgan, mehnat bozoridagi ishtiroki, ijtimoiy va oilaviy hayotdagi mas'uliyati kuchli davr hisoblanadi. Aynan shu bosqichda kasallik aniqlanishi, oila, jamiyat va iqtisodiyotga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Ushbu kasallikning ijtimoiy jihatdan eng og'ir oqibatlaridan biri bu ayollarning mehnatga layoqatliligini yo'qotishidir. O'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bachadon bo'yni saratoni aniqlangan ayollarning katta qismi uzoq muddatli davolanishga, rehabilitatsiya va psixologik yordamga muhtoj bo'ladi. Natijada ular doimiy ish faoliyatidan chetda qoladi, bu esa o'z navbatida oila daromadining pasayishiga, ba'zida ijtimoiy tengsizlik va turmush darajasining yomonlashuviga olib keladi. Kasallikning og'ir bosqichlarida esa, bemorlar to'liq nogironlik holatiga tushib qolishi ham mumkin. Bu holat ularning nafaqat iqtisodiy faoliyatini, balki psixologik barqarorligini ham butunlay buzadi.

Bachadon bo'yni saratoniga chalingan ayolning oilasi ham jiddiy ijtimoiy bosim ostida qoladi. Parvarish, uy sharoitida qarov, tibbiy xizmatlar xarajatlarini qoplash uchun boshqa oila a'zolari, ayniqsa turmush o'rtog'i yoki farzandlari o'z ish faoliyatlarini cheklashga majbur bo'ladi. Oila byudjetida sog'liqni saqlash xarajatlari ortadi, ayniqsa maxsus dori-darmonlar, kimyoterapiya, radioterapiya, diagnostika

vositalari xarajatlari eng katta moliyaviy bosim sifatida ko'zga tashlanadi. Ko'plab hollarda davolanishga ketgan xarajatlar tufayli oilalar moliyaviy qiyinchilikka tushib qoladi yoki kreditlar olishga majbur bo'ladi. Bu holat butun jamiyatning ijtimoiy himoyasiz qatlamida kambag'allik darajasini orttirishi mumkin.

Iqtisodiy jihatdan qaralganda, bachadon bo'yni saratonining salbiy ta'siri ikki asosiy yo'nalishda namoyon bo'ladi: birinchisi — bevosita sog'liqni saqlash tizimiga tushadigan yuk, ikkinchisi — mamlakat yalpi ichki mahsulotiga (YAIM) ko'rsatiladigan bilvosita zarar. Bevosita zararlar ichida skrining, diagnostika, laborator tahlillar, jarrohlik amaliyotlari, dori-darmonlar, gospitalizatsiya va reabilitatsiya xarajatlari mavjud bo'lib, ular yil sayin ortib bormoqda. Bilvosita iqtisodiy yo'qotishlar esa bemorning mehnat unumdorligini yo'qotishi, nogironlik holatlari, kutilgan ish faoliyati davomiyligining pasayishi va vaqtincha mehnatga layoqatsizlik nafaqalarini o'z ichiga oladi. Bu esa umumiy iqtisodiy samaradorlikka salbiy ta'sir ko'rsatadi. Masalan, bir bemorning davolanish xarajatlari o'rtacha hisobda yiliga 5 000 – 10 000 AQSh dollarini tashkil qilishi mumkin, bu esa ko'pgina rivojlanayotgan mamlakatlar uchun juda katta raqamdir.

Tibbiyot tizimining rivojlanmaganligi, aholi orasida onkologik kasalliklar bo'yicha xabardorlikning pastligi, muntazam skrining dasturlarining yo'qligi yoki yaxshi ishlamasligi — bachadon bo'yni saratonini erta aniqlashni qiyinlashtiradi va bu holat oqibatida sog'liqni saqlash tizimiga tushadigan iqtisodiy yuk yanada oshadi. Vaqtida aniqlanmagan har bir holat bemorning hayotini xavf ostiga qo'yadi va kasallikning davolash xarajatlarini ko'p martaga oshiradi. Ayni vaqtda, profilaktik choralar — xususan, HPV vaktsinatsiyasi va muntazam PAP-testlar orqali kasallikning oldini olish mumkin. Ammo ushbu dasturlarni keng joriy qilish uchun davlat byudjeti va sog'liqni saqlash siyosatining ustuvor yo'nalishlari aniqlangan bo'lishi lozim.

Bachadon bo'yni saratoni bilan bog'liq ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarni kamaytirish uchun tibbiy-ma'rifiy ishlarni kuchaytirish, ommaviy skrining dasturlarini kengaytirish, HPV vaktsinasini joriy qilish, sog'liqni saqlash tizimi va nodavlat sektorlar o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish zarur. Shu bilan birga, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimi va bemorlar uchun ruhiy-psixologik yordam xizmatlarini kengaytirish, ularni jamiyatdan ajratib qo'ymaslik muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur chora-tadbirlar nafaqat sog'liqni saqlash tizimidagi yukni kamaytiradi, balki jamiyatdagi ayollar salomatligini saqlash orqali ularning ijtimoiy-iqtisodiy hayotdagi ishtirokini tiklashga xizmat qiladi. Bachadon bo'yni saratoni ijtimoiy muammo bo'lganligi bois, unga qarshi kurash faqat tibbiy emas, balki strategik, ijtimoiy, iqtisodiy va ma'naviy darajadagi yondashuvlarni talab etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. World Health Organization. (2023). Cervical cancer. Retrieved from: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/cervical-cancer>

2. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligi. (2022). Onkologik kasalliklar statistikasi va ularga qarshi kurashish strategiyasi. Toshkent: SSV nashriyoti.
3. Ferlay, J., Colombet, M., Soerjomataram, I., et al. (2021). Cancer statistics for the year 2020: GLOBOCAN estimates of incidence and mortality worldwide for 36 cancers in 185 countries. *CA: A Cancer Journal for Clinicians*, 71(3), 209–249. <https://doi.org/10.3322/caac.21660>
4. Arbyn, M., Weiderpass, E., Bruni, L., et al. (2020). Estimates of incidence and mortality of cervical cancer in 2018: a worldwide analysis. *The Lancet Global Health*, 8(2), e191–e203. [https://doi.org/10.1016/S2214-109X\(19\)30482-6](https://doi.org/10.1016/S2214-109X(19)30482-6)
5. Tursunova, G. N., & Raximova, Z. M. (2021). Ayollar sog'lig'ini muhofaza qilishda skrining dasturlarining roli. "Tibbiyotda innovatsiyalar" ilmiy-amaliy jurnal, 3(5), 45–49